

עוצמת נחשון, עצמות יוסף

אחת משעות התרוממות-הנפש הגדולות בתפילות ישראל היא הקריאה ב'שירת היס' – אם ב'שבת שירה' כאשר קוראים את פרשת 'בשלח', ואם בשביעי של פסח. רק הקריאה בעשרת הדברות תידמה לה בעוצמתה.

קריעת-ים-סוף נתפסת כשיא ההתרחשויות הנסיות בכל מעשי יציאת מצרים. כמו להדגים מצב קיצוני של מֶצָר – ים סוגר ומצרים רודף – כמו לאחר יָאוֹשׁ, ולפתע יש מוֹצָא, יש דרך.

לכאורה, נתונה דרך זו כולה בידי שמים באמצעות ידי משה האוחז במטה הַאֲ-לֵהִים – אותו יניף, ומכוחו ייבקע הים. זה טוב? טוב – אבל מסוכן. הסכנה היא שמכאן ואילך כל אימת שיהיו בני ישראל בַּמֶּצָר, הם יזעקו לשמים ויצפו. וכי תמיד יזמן להם ה' את משה ומטה הַאֲ-לֵהִים בידו? בימינו למשל, לא אירע נס זה – וכמספר יוצאי מצרים פי עשרה טבעו בים הדם והגזים, בים-הסוף.

ראו חכמי ישראל את הסכנה, עמדו והוסיפו על הסיפור המקראי פרט שאין לו זֶכָר בְּתוֹרָה: מעשה נחשון בן עמינדב – (חז"ל נאחזו בשמו: המתנדב בעם ולמען העם). (הערה 1)

ובכן, ראה נחשון בן עמינדב כיצד ניצב העם בַּיָּאוֹשׁ, אובד עצות, והחליט שלא לחכות עד שייבקע הים על ידי משה ומטהו... הוא **עשה את עצמו לְמִטָּה**, קפץ לים הסוער, וכאשר קפץ – נסוג הים ונבקע, וְתֵהִי יִבְשָׁה לַעֲבוֹר הָעָם.

מעשה נועז ביותר עשו כאן חז"ל, שהרי יש בו כמו ליטול את הנס מידי שמים, אך יש בו כדי ללמד: גם נסים משמים לא יועילו, אם לא יהיה מעשה **מופת** של בני-אדם.

כך נולד בלשונו המונח **נחשוניות**, כך נולדה הנחשוניות עצמה. כאן מסופר לראשונה על התנדבות שבטרים ציווי; על מתנדבים הקמים לעשות מבלי שנצטוו, מבלי שנשלחו. ים סוף לא נבקע – ושום ימים שפֵּעוֹלָם לא ייבקעו לפנינו – ללא נחשוניים מקרבנו. מנחשון בן-עמינדב – עד דורות חלוצים, לוחמים ומתנחלים שבימינו.

רק כך ניתן להסביר מושג שגִּשְׁתֵּרֶשׁ: "קִשָּׁה כְּקִרְיַעַת יַם-סוּף". מאי משמע? אם את הים קרע משה בעזרת מטה הַאֲ-לֵהִים, מה קושי היה כאן? וכי קשה לו כביכול, לַאֲ-לֵהִים – בורא-העולם, יוצר ים ויבשה, אדון כל רוחות – לבקע יצור מיצוריו? אלא דָּא-עָקָא, וְדָא גַם פּוֹרְקוֹן מִמוֹעֵקָה: הקושי הוא לא לשמים, הקושי הוא למצוא נחשוניים אצל בני-אדם. מַבְּלַעְדָם – אין פורקן מן שְׁמִיא.

וגם אמנם לא היה פורקן, אלפי שנים בהן עמדנו על גדות ימים של אַיִמִים, בהם רָדְפוֹנוּ וגם רָצְחוֹנוּ. עד שקם דור נחשוניים, ושםם בתכלית הפשטות: "ציונים" – חלוצים, לוחמים, מתנחלים – והבקיעו ימים רבים וסוערים, ימים של שממה, של

סלעים, של גויים עויינים, גם של בתי יהודים-לעצמם, מבצרי-יהדות, התנגדות של אבות הזועקים לא-להים, של אמהות קורעות שמים בבכיין... שמים אולי נקרעו, מים לא נקרעו. ארץ לא נכבשה בבכי ותפילה כי-אם בידי הנחשונים, בגופם, בהתנדבותם.

גם היום, גם כל הימים של היום, שעדיין ימים הם – רק בפניהם ייבקעו. ובעזרת-השם, כמובן. אלא שרק זו עזרתו ותו לא: שהותיר בקרבנו בני עמינדב. ואולי זה גדול הנסים בתולדות שמים וארץ, בתולדות גויים: איך נשתמרה בנו רוח זו, איך לא נאכלה בין מדורות המוקד בכל העמים, איך לא נמוגה בים הדבש של הטובים שבגויים, איך לא התאבנה בין שממות הבית... ובבוא שעת מצוקה, שעת מצר, בה רודפים וסוגרים מבחוץ, בה שבטים מריבים זה עם זה מבית, פורץ במפתיע נחשון – פורץ דרך לעבור גאולים.

*

וגם סיפור-אגדה אחר מימי יציאת מצרים ממחיש את כוחם של מעטים, ואף אם זהו כוחו של אחד בלבד:

בשעה שישראל היו עסוקים בביזת הים, לאסוף את כספם וזהבם של המצרים שטבעו ונפלט רכושם אל החוף – מה היה משה עושה אותה שעה? משה עמס גם הוא אוצר על כתפיו. כסף וזהב? חלילה. משה היה עומס את ארונו של יוסף, כדי לקיים את השבועה שהשביע: להעלות את עצמותיו לארץ אבותיו. (הערה 2)

ואם תשאל: איך התעסק משה בן עמרם בן קהת בן לוי – אחיו של אהרון הכהן – בעצמותיו של מת? הרי כבר פירש דרשן מן הדרשנים שבימינו (ומתוך ענווה לא אגיד את שמו...), כי לא את עצמותיו של יוסף נשא משה, כי אם את עצמותו (הערה 3) – את גאונו כפותר חלומות, כמושיע כלכלי, את פשרונותיו שהעמיד לרשות פרעונים ומצרים מאז ועד ימינו: את גאונו זה ביקש להעלות מן הגלויות, את עצמותו זו ביקש להעביר לארץ-ישראל, לשירותו של עם ישראל. יציאת מצרים טוטלית היא, ועל-כן נוטל עמו משה עצמות זו: מעתה יופנו כל הכוחות, כל הכשרונות, כל פרי גאון בעמנו – אל עם ישראל בארץ ישראל.

על כן: כל עוד ישנם בתוכנו גואלי עצמויות אלה מן הגלויות – וכל עוד ישנם בתוכנו נחשונים נדיבי עם – ולו שניים הם בלבד כקלב ויהושע (ונגדם ניצבים עשרה מרגלים התובעים לסגת, מייאשים את העם ומרפים את ידיו) – כל עוד מצויים אלה לנו, ולו-גם יהיו גוש קטן, אך גוש אמונים – ייבקעו ימים, ייצאו ויעלו גאולים. (הערה 4)

~~~~~

הערת סיום:

כאן ניתנו שניים משלושה פרקים במאמר שהוכתר: 'שירת הימים / (הגיונות חול המועד)', ופורסם בניסן תשמ"ג ב'דיעות אחרונות'. הכותרת כאן היא משל העורך. הפרק השלישי ניתן תחת הכותרת: 'שירת הימים, או: מלאכים ומנצחים'.

הערות:

1.

מדרש זה על-אודות נחשון נדרש במקומות הרבה, והנה לשון הימכילתא דרבי ישמעאלי בפרשת בשלח, מפיו של רבי יהודה:

"כיוון שעמדו שבטים על הים, [והיה] זה אומר: אין אני יורד תחילה לים, וזה אומר: אין אני יורד תחילה לים ... מתוך שהיו עומדין ונוטלין עצה, קפץ נחשון בן עמינדב ונפל לים. עליו הכתוב אומר – [כתפילתו באותה שעה] – 'הושיעני א-ל-הים כי באו מימי עד נפשי' (תהילים ס"ט ב'). ... מיד אמר המקום למשה: ידידי [= נחשון] טובע בים – והים סוגר ושונא רודף – ואתה עומד ומרבה בתפילה? אמר לפניו [משה]: ריבוננו של עולם, ומה בידי לעשות?? אמר לו: 'וְאַתָּה הָרַם אֶת מִטְּךָ [וְנָטָה אֶת יָדְךָ עַל הַיָּם וּבִקְעָהוּ] (שמות י"ד ט"ז) ... אמר המקום: מי שהמליכני תחילה על הים – [נחשון נשיא שבט יהודה] – אעשהו מלך על ישראל".

2.

המדרש הוא ב'דברים רבה' בפרשה י"א – והוא הובא בהערה 2 למאמר 'יקרבו העצמות עצם אל עצמו'. (אמנם הדברים אמורים בשלב היציאה ממצרים, ולא מצאתי מקור לדברי אלדד הקושר זאת ל'ביזת ים סוף', אך אין זה משנה את עיקר העניין כאן).

3.

"ה'דרשן מן הדרשנים שבימינו" הוא כמובן אלדד עצמו... את דרשן זה הוא פיתח בדבריו לפרשת 'ויחיי' בספרו 'הגיונות מקרא'. הנה ציטוט חלקי: "בשרו [של יוסף] שייך כבר למצרים, בה הוא ייקבר; רק עצמותיו תועלנה, רחוק-רחוק בזמן, כי **עצמותו** האחרונה הן שייכת לארץ האבות – למרות חילופי הבגדים ... למרות הבשר המצרי שהעלה על עצמותיו העבריות בשנות גדלותו. כל הנפש אשר עשה אברהם בחרון – העלה עמו; כל הבשר אשר עשה יוסף במצרים – ישאיר במצרים".

• דברים ברוח זה ראה גם במאמר 'יקרבו העצמות עצם אל עצמו'.

4.

גוש אמונים החל בנסיונות התנחלות ליד שכס לאחר מלחמת יום הכיפורים – תָּרַף האיסור שגזרה על כך הממשלה – ויישובים בודדים קמו ביהודה ושומרון עוד לפני

'המהפך' בו עבר השלטון לתנועת 'הליכוד' (1977). בשנים שאחר-כך חלה פריצת דרך, אם-כי קטנה יותר מזו שקיוו אנשי 'גוש אמונים'. בעת כתיבת המאמר (1983) כבר עמדו על תילם ביהודה ושומרון כשישים יישובים (ועוד תשעה-עשר בבקעת הירדן, ועשרה בחבל עזה).

על גוש אמונים – ראה גם במאמר 'ארבע כוסות ועוד אחת'.